

yasaya sürülen şerifi altının yerine basılmıştır. 1128 (1716) yılında "cedîd zer-i İslâmbol" adıyla darbedilen yeni altın para da halk arasında "İstanbul altını" veya "zencirli" diye anılmaktaydı. Bunların Mısır'da basılanlarının tarihleri üzerine "sene" kelimesi de eklenmişti. Zamanla kenarlarına çepeçevre konulan nokta veya habbeler findığa benzetildiği için bu altınlara findık altını denmeye başlandı. Bunlar 23 ayar ve 1 dirhem (3,4575 gr.) ağırlığında olup İstanbul'da bir ara "Mısır zencirlisi" adıyla anıldılarsa da findık veya findıklı tabiri giderek yaygınlık kazanmıştır. Hatta I. Mahmud (1730-1754) ve III. Osman (1754-1757) zamanlarında kesilen büyük boydaki altınlar kaçır adetlik ise ona göre "bir buçuk findık", "çifte findık", "üç findık" ve "beş findık" gibi isimler aldılar.

III. Mustafa zamanında (1757-1774) findık altını daha da yaygınlaştı. Bu sırada kesilmiş olan altınların ağırlık ve ayarı eskisi gibi olup yalnız süsleri Fransız tesiriyle rokoko tarzında idi. Bunlara "Sultan Mustafa altını" da denildi. 1788'de meskûkât rayiçleri belirlenirken findık altınına 5 kuruş rayiç konuldu. Gerek III. Ahmed döneminde gerekse ondan sonraki zamanlarda kesilen büyük altınların Osmanlı Devleti'nin her yerinde, Afrika ve Hindistan'ın bazı şehirlerinde ziyet olarak büyük değeri vardı. İyi halde korunmuş olanların dirhemi 1 Osmanlı altınına kadar yüksek fiyatlarla satılırdı.

III. Selim zamanında (1789-1807) gümüş meskûkâtın değeri bir kat daha düştüğü için altınların değerinin yükseltilmesi icap etti. Malî sıkıntıyı azaltmak gayesiyle findık altınlarının ağırlığı korundu ve ayarı da 22'de bırakıldı. IV. Mustafa döneminde (1807-1808) kesilen findıklar 1 dirhem ve çeyreği de 4 kıratı. II. Mahmud devrinde (1808-1839) altın meskûkâta yeniden değer konulurken findık altınının da rayiçi artırıldı. 1812 yılında findık altını 9 kuruş oldu. "Findık rub'iyesi" denilen çeyreğinin ise 2,5 kuruş rayiçi olduğu halde taşrada 3 kuruşa satıldığından 10 para zam yapılarak 110 para (2 kuruş 30 para) değerinde olduğu ilân edildi. 1822'de Osmanlı ve ecnebi altın meskûkâtının tekrar gözden geçirilmesi zureti ortaya çıktı. Yeni tarife yapılarak findık altınının 11 kuruştan, çeyreğinin de 3 kuruştan satılmasına karar verildi. II.

Mahmud'dan sonra ise findık altını kesilmesine son verildi.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâsif, *Tarih*, II, 143; Şânizâde, *Tarih*, I, 242; II, 161; IV, 52; Cevdet, *Tarih*, XII, 54; S. Lane-Poole, *The Coins of the Turks in the British Museum*, London 1883; İsmâil Galib, *Takvîm-i Meskûkât-ı Osmâniyye*, İstanbul 1307, s. 274, 299, 328-329, 333-334, 348, 408-409; Süleyman Südi, *Usûl-i Meskûkât-ı Osmâniyye ve Ecnebiyye*, İstanbul 1311, s. 71-73; Hasan Ferid, *Nakd ve İtibâr-ı Mâlî*, İstanbul 1330, s. 205, 207-209; E. V. Zambaur, "Findıklı", *İA*, IV, 622.

İBRAHİM ARTUK

FINDIKLI CAMİİ

(bk. MOLLA ÇELEBİ KÜLLİYESİ).

FINDIKLILI MEHMED AĞA

(bk. SİLÂHDAR MEHMED AĞA).

FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri

(1901-1974)

Son devir sosyologlarından,
iktisatçı ve fikir adamı.

Erzurum'a bağlı Tortum'un Çamlıyamaç köyünde doğdu. Babası Halil Fahri Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. Çocukluk döneminin Doğu Anadolu'nun göç yıllarına rastlaması ve babasının kadılık görevi sebebiyle öğrenimi sırasında sık sık yer değiştirdi. İlk öğrenimini Erzincan ve Hakkâri'de yaptı; ortaokulu Malatya ve Kayseri'de okudu; 1918'de İstanbul Gelenbevi Lisesi'ni, 1922'de de Posta Telgraf Mekteb-i Âlîsi'ni bitirdi. Aynı yıl Dârülfünun Edebiyat Fakültesi'ne girdi; bir yandan felsefe tahsili yaparken bir yandan da Posta Telefon Telgraf (PTT) idaresinde çalıştı. Mezun olduktan sonra Erzurum, Sivas ve Ankara liselelerinde felsefe, sosyoloji ve edebiyat öğretmenliği yaptı (1925-1929). 1930'da açılan bir imtihanı kazanarak doktora yapmak üzere Fransa'ya gönderilen Findıkoğlu, Strasbourg Üniversitesi'nin felsefe bölümünde ikinci lisans öğrenimini tamamladı; bu arada Ziya Gökalp'le ilgili doktora çalışmasını ilerletti. 1934'te Türkiye'ye dönerek İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde felsefe ve ahlâk doçenti olarak göreve başladı. Aynı sene, yaklaşık kırk yıl yayın hayatında kalan *İş* (daha sonra *İş ve Düşünce*) dergisini kurdu. Tekrar Strasbourg'a giderek *Ziya Gökalp, sa vie et sa socio-*

logie (Paris 1935) başlıklı doktora tezini tamamladı ve ardından Edebiyat Fakültesi'ndeki görevine döndü (1936). Öğrenim yıllarında en çok Mehmed İzzet'in tesirinde kaldı. 1933'te Türkiye'ye gelen Alman profesörleriyle, özellikle Kessler'le yakınlık kurdu ve iş birliği yaptı. Fransa'daki hocalarından bilhassa Halbwechs, Charles Blondel ve Pranides'in düşüncelerinden faydalandı.

Edebiyat Fakültesi'nden ayrılıp aynı üniversitenin İktisat Fakültesi'ne geçen Findıkoğlu 1942'de sosyoloji profesörü, 1958'de ordinaryüs profesörü oldu. 1947-1949 yılları arasında İktisat Fakültesi dekanlığı yaptı; ayrıca İktisat ve İctima-iyat Enstitüsü ile Gazetecilik Enstitüsü müdürlüklerinde de bulundu. 1972 yılında emekliye ayrılincaya kadar İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde kürsü başkanlığını sürdürdü. 16 Kasım 1974'te İstanbul'da öldü.

Findıkoğlu, Hilmi Ziya Ülken'le birlikte, Türk sosyolojisinde Ziya Gökalp ve Prens Sabahaddin ile başlatılabilecek zincirin, hocası Mehmed İzzet'ten sonra gelen halkasını oluşturur. Ayrıca hem akademik ve öğretim faaliyetleri, hem de teşkilâtçı çalışmalarıyla Türk folkloru alanındaki araştırmacıların da önde gelen isimlerindedir. Akademik çalışmaları yanında öğretmenliğe başladığı yıllardan itibaren gerek Anadolu gerekse İstanbul gazete ve dergilerinde yayımladığı yüzlerce ilmî ve popüler yazı, halkla ve öğrencileriyle sürekli ve samimi ilişkileri onun dikkate değer özelliklerindedir. Bu arada Marksist felsefeye yönelttiği ciddi tenkitler, öz Türkçecilik aleyhinde yazdığı yazılar, köy enstitülerine karşı açtığı mücadele vb. faaliyetleriyle aktüel meselelerle de yakından ilgilenmiş, bu meselelerde millî bakış açısının oluşması ve genişlemesine katkıda bulunmuştur.

Ziyaeddin Fahri
Findıkoğlu

Sosyolojide metot konusuna büyük önem veren Fındıkoğlu, sosyoloji metodlarının genel metot teorisine bağlı olduğunu kabul ettiği için öncelikle "umumi metodoloji"yi görmek gerektiğini düşünmüştür. Bütün metot nazariyelerinin "akılcı", diğer bir ifadeyle "ta'lilci" (dedüktif, tümdengelimci) ve "tecrübeci" (endüktif, tümevarımcı) şeklinde ikiye ayrıldığını belirten Fındıkoğlu, "eski sosyoloji"nin de metodu olan ilkinin aksine, tümevarımcı metotta müşahhasan mücerrede gidildiği için bunun peşin hükümlerden uzak, dolayısıyla en güvenilir metot olduğunu belirtir; ayrıca bilgi üretiminde birinci metodu kullandığı gerçeğiyle Marksist felsefeyi tenkit eder. Bununla birlikte ona göre mücerretle müşahhasın kaynaştırılması da ilmi bir ihtiyaçtır. Tümevarım ilmin vazgeçemeyeceği bir metot olmakla birlikte bunun tümdengelim metoduyla tamamlanması gerekir. Böylece Fındıkoğlu peşin hükümlerden uzak, müşahhadeye dayanan çok sebepli bir metodoloji benimsemiştir.

Fındıkoğlu cemiyet ve ferdi bir bütünün parçaları olarak görmüş ve cemiyetin ferde veya ferdin cemiyete tercih edilmemesi gerektiğine inanmıştır. Bundan dolayı, tek tek yaşayan fertlerin anlaşarak bir cemiyete teşkil ettiklerini ileri süren Rousseau'ya ait mukavele teorisini kabul etmez. Çünkü ferdin bulunduğu her yerde içtimaî hayat vardır ve insan sosyal bir varlıktır.

Müessese ve müesseseseleşme fikrini sosyal gelişmenin önemli unsurlarından sayan Ziyaeddin Fahri'ye göre aydın idarecilere ihtiyaç gösteren müesseseseleşmede organik gelişme esastır. Fertler ferdiyet düzenine yükselebildikleri ölçüde içtimaî müesseselere şekil verebilirler. Müesseseseleşmede ve yenilikçi tavır takınmada kaynağı tahrip etmeden ve topluma yabancılaşmadan hareket edilmelidir. Bu bakımdan "tedvîn sosyolojisi"ne ihtiyaç vardır.

Ziyaeddin Fahri'yi sosyolojide tek bir ekole bağlamak isabetli değildir. Kendisi Gökâl ekolünün körü körüne bir takipçisi olmamıştır. Gökâl'le beraber Le Play ekolünün Türkiye'deki temsilcilerinin fikirlerini incelemiş, yorumlamış ve devrin şartları bakımından önemini ortaya koymuştur. Emile Durkheim ve Le Play okullarından etkilendiği kadar hocası Mehmed İzzet ve Fransız filozofu Frédéric Rauh'tan da etkilenmekle birlikte hiçbir zaman taklit seviyesinde kal-

mamış, bu düşünürlerin zıt gibi görünen fikirlerini olabildiğince birbirleriyle bağdaştırmaya çalışmış, tenkit etmiş ve onları tamamlamıştır. Bu husus, onun Türkiye'de millî bir sosyoloji akımının ve düşünce geleneğinin kurulmasına yaptığı önemli bir katkıdır. Bu katkıda iki esas birbirini tamamlamaktadır: İş ve düşünce (uygulama ve fikir). Ona göre Prens Sabahaddin ile Gökâl ekolleri bağdaşmayan iki sosyoloji cereyanıdır. Prens Sabahaddin'in benimsediği Batı liberalizminin aşırı ferdiyetçi tutumuna karşı Gökâl'in, özel teşebbüsü Türkiye'de canlandıracak bir eğitici ve yol gösterici devletçilik fikrini benimsediği Fındıkoğlu tarafından çok iyi tesbit edilebilmiştir.

Fındıkoğlu aile sosyolojisi üzerinde de önemle durmuştur. Ona göre tarihî gelişim içinde aile tipleri klan, zadurga, pederşahî; pederşahliliğin zayıfladığı, ferdiyetin ortaya çıktığı, ana tarafının da hesaba katıldığı aile şeklinde bir sırayı takip etmektedir. Diğer taraftan Fındıkoğlu Türk aile hukukunun geçirdiği safhaları da kavmî âdetler devresi (yazısız hukuk), İslâm hukuku devresi, 1917 Aile Kanunu ile başlayan devre ve 1926 tarihli Türk Medenî Kanunu ile başlayan devre şeklinde dört döneme ayırır. Fındıkoğlu, Carle C. Zimmerman'ın benimsediği gibi çekirdek aileyi "yaratıcı aile" olarak adlandırmaktadır. Aile küçüldükçe fertlerin yaratıcılık kabiliyetleri gelişmekte, ferdiyeti geliştirici aile muhiti doğmaktadır. Tarihî metot üzerinde de önemle duran Fındıkoğlu, sosyal müessese ve olayların tarih biliminin yardımıyla aydınlığa kavuşabileceğini, sosyal realite fikrinin tarihî metotla desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ahlâk probleminde de ilgi duyan ve bu konuda eserler veren Fındıkoğlu iyi hareketi tayin eden, yani belli şartlar altında ancak belli davranışların iyi olduğunu düşünmeye sevkeden ve bir tabiat kanunu gibi ele alınması gereken bir "ahlâkiyat"tan bahseder. Ona göre ahlâki realite, ferdi tefekkür ve tahassüs kabiliyetinden ziyade belli içtimaî alanlarda ve şartlarda aranmalıdır.

Fındıkoğlu "halkiyat" veya "harsiyat" diye adlandırdığı Türk folklor araştırmalarına önemli katkılarda bulunmuştur. Nitekim daha Dârülfünun öğrencisi iken bu alana duyduğu ilgisini giderek geliştirmiş, 1927'de Ankara'da lise öğretmenliği sırasında, zamanla güçlü ve uzun ömürlü bir folklor kuruluşu haline

alacak olan Türk Halk Bilgisi Derneği'ni kurmuştur. 1928'de *Halk Bilgisi Mecmuası* ve aynı yıl *Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber* adlı kitabını yayımlamış, 1946'da aynı derneğin İstanbul şubesi kurucuları arasında yer almıştır. Folkloru, halka ait her şeyin bilgisini veren geniş bir laboratuvar ve araştırma sahası olarak gören Fındıkoğlu, 1948-1949 ders yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde, çoğunlukla sadece halk müziğine ve danslarına özgü olarak kabul edilen folklorun doğru bir anlayışla iktisat sahasına da yaygınlaştırılması için gayret sarfetmiştir. Fındıkoğlu, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde İktisat Müze ve Arşivi'nin kurulması ve iktisadî folklor malzemelelerinin burada toplanmasına öncülük etmiştir. Bu arşiv ve müzenin ortaya koyduğu en önemli eser 1949'da yayımlanan *Folklor ve Etnografya Kılavuzu*'dur (bu eser, daha önce *Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber* [1928] adıyla basılmıştı).

İktisat sosyolojisine ağırlık verdiği yayınlarında Fındıkoğlu, Batı'daki sosyal tabakalaşmanın ve sınıf gerçeğinin Doğu'da ve Türkiye'de farklı bir içtimaî ve tîreye sahip olduğuna işaret eder. Sosyalizm tarihine açıklık getirdiği makale ve kitaplarında Marx öncesi sosyalistleri değerlendirir ve daha ziyade getirdikleri "ethik" çözümleri ele aldıktan sonra Marx'ın felsefesi, sosyolojisi ve iktisadî görüşleri üzerinde durur. Marx'ın, diyaliktiği komünist toplumla sona erdirmesini tenkit eder ve bunu sosyal gerçeğin sona erdirilme gayreti olarak görür. Sınıf mücadelesi tezini ve Marksist metodolojinin değişmeyi tek faktöre (mad-dî-iktisadî) dayandıran görüşünü eleştirir. Sosyal meseleye iyileştirici hiçbir çözüm getirmemeyi prensip olarak kabul eden ve determine sebep-sonuç ilişkilerinin işleyeceğini var sayan bu anlayışa karşı sosyal siyasetçi ve bilhassa üçüncü sektör olarak tanımladığı kooperatifçiliğe ağırlık verir. Hatta yüzlerce kitap, makale ve kitapçığın içinde *Kooperasyon Sosyolojisi* adlı hacimli eseri önemli bir yer tutar. Kooperatifler, ferdi teşebbüs kabiliyetinin ve güdümlü olmayan uzviyetçi gelişmenin âdeta geniş bir havuzudur.

Marx'ın, Batı Avrupa tarihini belirli bir noktaya kadar doğru yorumladığına ve sosyal realiteyi ortaya koyduğuna işaret eden Fındıkoğlu, onun bütün realitelere dair, farklı zaman ve mekânlara

ve bilhassa geleceğe ait genel sonuçları öne sürmesini bir nevi "historizm" veya "previzyon" olarak değerlendirir. Ona göre Marx'ın sınıfsız, devletsiz ve istisnamsız toplumu "ilmî sosyalizm" adı altında ileri sürmesi ve kendinden önceki sosyalistleri hayalci olarak suçlaması, yaşadığı zamanın sosyal krizindeki şiddet karşısında teessürlerini ifade etmeye çalışan genç bir felsefecinin düşünceleri olarak değerlendirilmelidir.

Ziya Gökalp gibi Fındıkoğlu da milliyetçiliği ve millî şuurun uyanmasını milletlerarası barış ve adaletin en önemli şartı olarak görmüş, kültür milliyetçiliğinin önemi üzerinde durmuştur. Milliyetçilik ve beynelmilecilik arasındaki ilişkiyi ele alırken Ziya Gökalp gibi Fındıkoğlu da millî şuurdan mahrum milletler arasında gerçek anlamda bir dayanışma kurulamayacağını ifade etmektedir. Ona göre millî kültür farklılıkları ile birlikte bir beynelmilelik terbiyesine ihtiyaç vardır.

Türkçe'nin tabii seyri içinde gelişmesinden yana olan Fındıkoğlu Türk dilini bozucu zorlamalara ısrarla karşı çıkmıştır.

Fındıkoğlu'nun teşkilâtçılığı ve sosyal ilişkileri onun kişiliğinin önemli bir yönünü teşkil eder. Üniversite duvarları dışına çıkarak sosyal gerçeği yoklama ihtiyacı ile tesis ettiği veya ettirdiği kuruluşlar arasında 1927 yılında Ankara'da kurduğu Türk Halk Bilgisi Derneği, İstanbul'da Türkiye Harsı ve İctimaî Araştırmalar Derneği (1934), İstanbul Muallimler Cemiyeti (1946), Türk Şarkiyat Derneği (1961), Tortum Kalkınma Derneği (1962), Sakarya Sosyal Araştırma Merkezi (1967) sayılabilir. Türkiye Harsı ve İctimaî Araştırmalar Derneği'nin yayın organı olarak kendisini kurduğu (Tü-tengil, XVI [Şubat 1976], s. 7568) *İş*, daha sonraki adıyla *İş ve Düşünce*, yaklaşık kırk yıl süreyle sosyal bilimlerde çalışanlar için âdeta bir laboratuvar olmuştur.

Eserleri. Kitap, makale, araştırma, tebliğ ve broşür şeklinde 3000'in üstünde eseri bulunan Fındıkoğlu yirmiye yakın takma ad kullanmış olup bunlardan Kadıoğlu Ahmet, Ahmet Halil en çok kullandığı isimlerdir. Ölümünden sonra adına çeşitli armağan kitaplar çıkarılmış, dersane ve kütüphanelere adı verilmiştir. Fındıkoğlu'nun kitaplarından bazıları şunlardır: *Erzurum Şairleri* (İstanbul 1927); *Bayburt'lu Zihni* (İstanbul 1928); *Zora Dağlar Dayanmaz* (İstanbul 1934);

Essai sur l'influence de la sociologie française en Turquie (Paris 1936); *Ahlâk Tecrübesi* (İstanbul 1938, F. Rauh'tan tercüme); *İctimaiyata Başlangıç* (İstanbul 1938, G. Kessler'den tercüme); *Kooperatifçilik* (İstanbul 1940, G. Kessler'den tercüme); *İbn Haldun* (İstanbul 1940, Hilmi Ziya Ülken'le birlikte); *Auguste Comte'un Felsefesi* (İstanbul 1942, Lévy-Bruhl'den tercüme); *Fransız İhtilâli ve Tanzimat* (İstanbul 1943); *İctimaiyat Dersleri, Birinci Cilt: İctimaiyata Giriş* (İstanbul 1944); *Sosyalizm, Cilt 1, Kitap 1: Eflâtun'dan Marx'a Kadar* (İstanbul 1949); *İctimaiyat, İkinci Cilt: Metodoloji Nazariyeleri* (İstanbul 1950); *Sosyalizm, Cilt 1, Kitap 2: Karl Marx ve Marxizm* (İstanbul 1952); *Türkiye'de Kooperatifçilik: Tatbiki Sosyoloji Denemesi* (İstanbul 1953); *İctimaiyat, Üçüncü Cilt: Hukuk Sosyolojisi* (İstanbul 1958); *Le Play Mektebi ve Prens Sabahattin* (İstanbul 1962); *İktisat Sosyolojisi Bakımından Sosyalizm* (İstanbul 1965); *Kooperasyon Sosyolojisi* (İstanbul 1967); *Doğu Kalkınması ve Erzurum Şehirleşmesi ile İlgili Sosyolojik Meseleler* (İstanbul 1970); *Sosyoloji Doktrin ve Kolları* (İstanbul 1971); *Karl Marx ve Sistemi* (İstanbul 1975).

Fındıkoğlu'nun makalelerinin önemli bir kısmı *İktisat Fakültesi Mecmuası, İş ve Düşünce, Sosyoloji Konferansları, Sosyal Siyaset Konferansları, Büyük Türkiye, Bilgi Mecmuası, Türk Yurdu ve Türk Folklor Araştırmaları*'nda yer almaktadır.

Amiran Kurtkan, Fındıkoğlu'nun 1918-1958 yılları arasında yazdığı eserlerin listesini kapsayan *Fındıkoğlu Bibliyografyası*'nı yayımlamış (bk. bibl.), Mustafa Erkal "Fındıkoğlu Bibliyografyasına Ek (1958-1971)" başlıklı çalışmasıyla bu eseri tamamlamıştır (bk. bibl.). Nevin Güngör, Fındıkoğlu'nun bu iki bibliyografya çalışmasında zikredilmeyen 700'e yakın kitap, broşür ve makalesinin bir listesini neşretmiştir. Aynı çalışmada, "Fındıkoğlu Hakkında Yazılanlar" başlığıyla sayısı 107'yi bulan bir de yayın listesi yer almaktadır (bk. bibl.). *Sosyoloji Konferansları*'nda da (XIII, 94-102) Fındıkoğlu'nun eserlerinin bir listesi bulunmaktadır. Ayrıca *Türk Folklor Araştırmaları*'nın 319. sayısı (XVI, 7553-7580) Fındıkoğlu'na ayrılmış, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi de bir *Fındıkoğlu Armağanı* neşretmiştir (İstanbul 1977).

BİBLİYOGRAFYA:

Amiran Kurtkan, *Fındıkoğlu Bibliyografyası: 1918-1958*, İstanbul 1958; a.mlf., *Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu*, İstanbul 1987; Mustafa E. Erkal, "Fındıkoğlu Bibliyografyasına Ek (1958-1971)", *Sosyoloji Konferansları*, İstanbul 1976, XIII, 84-102; a.mlf., "Türk Sosyal İlim Hayatında Bir Zirve: Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri", *TDA*, XXXV (1985), s. 80-85; Hüseyin Avni Göktürk, "Profesör Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nu Anarken", *Fındıkoğlu Armağanı*, İstanbul 1977, s. 17-24; Emre Kongar, *Türk Toplum Bilimcileri*, İstanbul 1988, II, 115-146; Nevin Güngör, *Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu*, Ankara 1991; a.mlf., "Erzurumlu Ünlüler: Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu", *TK*, sy. 312 (1989), s. 202-210; a.mlf., "Fındıkoğlu Bibliyografyası'na İkinci Bir Ek", *TDA*, LXXXII (1993), s. 29-62; Mehmet Eröz, "Prof. Fındıkoğlu'nun Ardından", *Ankara Ticaret Odası Dergisi*, sy. 11, Ankara 1974, s. 11-15; a.mlf., "Gökalp ve Fındıkoğlu", *Orta Doğu Gazetesi*, Ankara 16 Mart 1975; Orhan Tuna, "Aziz ve Rahmetli Dostum Fındıkoğlu", a.e., 11 Aralık 1974; Faruk Timurtaş, "Fındıkoğlu Hoca", *TFA*, XVI (1976), s. 7559-7560; Cavit Orhan Tü-tengil, "Bir Sosyoloğun Ölümü", a.e., XVI (1976), s. 7567-7569; Orhan Türkoğan, "Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Bir Sosyoloğun Profili", *TDA*, XXXV (1985), s. 28-41; Fahir İz, "Fındıkoğlu, Dîya" al-Din Fakhri", *El² Suppl.* (Fr.), s. 307-308. MUSTAFA E. ERKAL

FIRAKU'Ş-ŞİA

(فرق الشيعة)

İmâmîyye âlimlerinden
Hasan b. Mûsâ en-Nevbahtî'nin
(ö. 310/922 [?])
Şîa fırkalarına dair eseri.

Felsefe, astronomi, kelâm ve mezhepler tarihi alanlarında kırtkan fazla eser yazdığı nakledilen Nevbahtî'nin *el-Ma-kâlât ve'l-fırağ, Ta'âdû fırağî's-Şî'a, Mezâhibü'l-fırağ* gibi adlarla da anılan bu kitabı onun günümüze kadar ulaşan tek eseridir. Eserde, Şîa akımının doğuşundan III. (IX.) yüzyılın ortalarına kadar ortaya çıkan iç anlaşmazlıklar ve bu sebeple oluşan gruplar anlatılmaktadır.

Eserin başlangıcında müslümanların devlet başkanlığı (imâmet) konusunu daima tartıştıklarını ifade eden müellife göre İslâm toplumu Hz. Peygamber'in vefatından sonra üç gruba ayrılmıştır: Hz. Ali'nin imâmetini savunan Şîa, Sa'd b. Ubâde'nin başkan olmasını isteyen ensar ve Resûl-i Ekrem'in imâmet konusunda hiç kimseyi belirlemediğini, bu işi ümmetin seçimine bıraktığını ileri sürüp Ebû Bekir'e meyleden zümreler. Sakîfetü Benî Saide'de yapılan tartışmalardan sonra ikinci ve üçüncü grup birleşerek Ebû Bekir'i halife seçmiş, Ali taraftar-